

Diğer romanlarında iç içe geçmiş iki ayrı metin biçiminde bulunan üstkurmaca, *Heba*'da farklı bir biçimde bulunur. Roman iki kısma ayrılacak olursa askerlik anılarından başlayarak Yazıköy'de öldürüldüğü ana kadar olan Ziya'nın hikâyesi iç metin, kahramanı öldükten sonra yazarın anlatıma devam ettiği kısım da dış metin kabul edilebilir.

Bir üstkurmaca olmasa dahi metin sağlam bir temele sahipken, Hasan Ali Toptaş'ın yazar veya anlatıcı olarak hikâyenin içinde olması, romanlarının içinde var olmak istemesiyle açıklanabilir. Bunu yaparken de başarılı olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Yazarı için *Heba*, zamana dikilen ölüm-süzlük anıtlarının şimdilik sonuncusu.

Semih TOPSAKAL

İnsanın Yazgısı: *Kızıl Dari Tarlaları*

Bir roman, anlattığı hikâye kadar gerek anlatım teknikleri gerekse de barındırdığı ya da vaat ettiği anlatı diliyle de roman sanatına ilişkin sözler, iddialar üstlenir. Roman sanatının salt anlattığı hikâye ile sınırlı olmaması aynı zamanda bu türün doğasına ilişkin öngörülemez bir biçimde gelişime açık olma hâline dair güçlü bir imadır da. Hiç kuşkusuz diğer anlatı türleri içinde belki de en Avrupalı olan sanat romandır. Ama doğasındaki gelişime açık olma hâli onu her geçen gün çok başka toplumların da anlatı biçimi hâline getirmiştir. Ve belki de roman türü dolayımında biriken kültürel miras, bugün dünyanın en zengin etnografik arşivi niteliğine dönüşmüştür. Yazınsal türün çoklu anlamlara açık hâli bu miras, birbirlerinden farklı disiplinler açısından daha da kıymetli kılıyor.

Geleneksel anlatı türlerin en güçlü olduğu merkezlerden biri olan Çin, son yıllarda roman sanatıyla da dünya edebiyatının gündeminde. 2000 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Gao Xingjian'andan sonra 2012 yılında da bir diğer Çinli yazar Mo Yan Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. Gao Xingjian 1988 yılında Çin'den ayrılıp Fransa'ya

yerleştiğinde komünist Çin rejimine karşı takındığı siyasal tavırla edebi kamunun gündemine gelirken ülkesinde yaşayan Mo Yan, rejim yanlısı tutumu nedeniyle tartışmalara konu oldu. Geleneksel anlatım biçimlerinden özellikle Çin mitolojisinden fazlasıyla yararlanan Gao Xingjian en önemli yapıtı *Ruh Dağı*'nı: "Aslında hiçbir şey anlamıyorum, kesinlikle hiçbir şey anlamıyorum." sözüyle bitirirken modern bir tür olan roma-

nın gelenekten kopuşunu oldukça etkili bir biçimde anlatıyordu. Asıl adı Guân Mòyé olan Mo Yan ise Çince “sus, konuşma” anlamlarına gelen bu müstear ismi yeğliyor. Mo Yan, eserleri etrafında kopartılan siyasal tartışmalara mesafeli durarak kanımca isminin anlamına denk bir tavrı yeğleyerek asıl meselesinin edebî eser olduğunu söylemeye çalıştı. (Nobel konuşmasına rağmen) Zaten kitabın girişindeki “Kızıl Darı Tarlaları Niye Yazdım” bölümünde Mo Yan: “Devrim’den önce yazılan pek çok romanın savaş hakkında olduğunu fark ettim, ama o zaman yazılan romanların hepsi savaş sürecini yeniden üretmekten başka bir şey yapmıyordu.” diyerek başladığı eleştirel tutumunu: “Bence savaş, yazarın yazarken ödünç aldığı bir ortamdan başka bir şey değildir, böyle bir ortamı kullanarak insanların özel koşullar altındaki duygu ve düşüncelerini anlatmaktır asıl olan.” sözleriyle de tercihinin gündelik yönelimlere, güncel olana değil de estetik olana doğru olduğunu belirtiyor.

Mo Yan, *Kızıl Darı Tarlaları*’nda, Shandong ailesinden üç kuşağın, 1923-1976 yılları arasındaki öyküsünü anlatıyor. Romanın yaşanmış bir hikâyeden esinlenilerek yazılmış. Mo Yan olayın komşu köylerin birinde geçtiğini söylüyor. Romanın çerçeve hikâyesi Çin - Japon savaşı sırasında Çin’in işgal edilmesi ve halkın Japonlara karşı verdiği mücadele şeklinde özetlenebilir. Ama Yan, bu çerçeve hikâyeyi, savaş ortamı kullanarak insanların özel koşullar altındaki duygu ve düşüncelerini anlatmaya aracı kılıyor. Romandaki isimsiz anlatıcı, yıllar sonra yaşananları anlatmak için köyüne dönen bir yazar. Anlatıcı, dedesi Yhu Zan, babaannesi ve babası Shandong etrafında hikâyesini genişletiyor. Yazar, yan kahramanları da zaman zaman romanın merkezine taşıyacak kadar olay örgüsüne dâhil ediyor. Hiç kuşkusuz Mo Yan, bu tutumuyla insanlar arasındaki geçişgenliği, insanın insana temas biçimleri-

ni de hayatta olduğu hâliyle romanına aktarıyor. Roman, 21 Eylül 1939’da, Ben Gaomi Kuzeydoğu Bucağı’nda, Yhu Zan (dede) ve Shandong’un (baba) işgalci Japon ordusuna pusu kurmaya hazırlandığı sırada başlıyor. Mo Yan, düz kronolojiyi kırsa da yaptığı usta işi dönüşlerle romanı kaldığı yerden anlatmayı sürdürüyor. Ustalığını özellikle andım çünkü Man, belleğin duyarlılığını çok iyi sezinleyerek hikâyeleri anımsanabilecek bir yerde bırakıyor ve araya giren diğer iç hikâyelere rağmen en net anımsanabilecek yerde durup yarıda bıraktığı hikâyeyi tekrar anlatmayı sürdürüyor. Man, bu iç hikâyeler arasındaki dikiş zaman zaman anlatımın heyecanını yükselten önemli olayları sarmal bir biçimde anlatarak tutturuyor. Gaomi Kuzeydoğu Bucağı ve bucağın kızıl darı tarlaları bütün bu yaşananlara tanıklık eden bir başka göz değerinde. Kızıl darı tarlaları, romanda kurgunun mekânı olmaktan çok öte bir temsil değeri taşıyor. Mo Yan, kızıl darı tarlaları fonu üzerinden insan ve mekânın ortak kaderini anlatırken roman sanatının insanın yazgısıyla kurduğu ilişkiyi de baş döndüren bir düzeye taşıyor. Mo Yan’ın anlatıcının gözüne gösterdiği sadakat, savaş taraftarlığı biçiminde okunabilir. Bu duruma roman tekniği açısından baktığımızda ise Mo Yan’ın doğru olanı yeğlediğini söylememiz gerekiyor. Zaten romanın bütününe bakıldığında Yan’ın, savaşı, şiddeti desteklemeyen bir yazar olduğu görülecektir. Ama buna karşın yazar, savaşı bütün çıplaklığı ve hoyratlığı ile göstermekten de geri durmamıştır. Aç kalan köpek sürülerinin insanlara saldırdığı ve insan eti ile doydukları bir dünyayı anlatırken Yan’ın savaştan yana bir tavrı aldığını söylemek metnin ötesinde bir yoruma denk düşer.

Güçlü eserler, özellikle okundukları zaman, etraflarında kopartılan siyasi gürültüyü unutturup estetik olanı hatırlatırlar. Mo Yan’ın “Kızıl Darı Tarlaları”nda bunu başar-

diğini gönül rahatlığıyla söyleyebilirim. Mo Yan, Nobel Ödülü'nü alırken şu ilginç olayı adeta bir roman gibi anlatmış ve bizi yine temelde duran hikâyeye davet etmişti: “*Annem kitaplara olan düşkünlüğümü hep destekledi. Açlık sınırında yaşamamıza ve çoğu zaman bir sonraki öğünde sofraya ne yemek koyabileceğimiz belli olmamasına rağmen, kalem ve kâğıt istediğimde bana ‘hayır’ demezdi. Bir gün, ekin tarlasından aldığı bir avuç buğday için, kâhyanın annemi kıyasıya dövmesine şahit oldum. Yıllar sonra, annemle birlikte iken o adama tekrar rastladık. Artık yaşlı bir adamdı. Yanına gidip onu hırpalamak istedim. Yüzümü gören annem elini koluma koydu ve ‘Beni döven adam ile bu adam aynı insan değil oğul’ dedi. Burada olan herkese ve aileme çok teşekkür ediyorum. Ama bu ödülü artık benimle olmayan annem için alıyorum.*”

Romanının Marquez’in *Yüzyıllık Yalnızlık*’tan esinler taşıdığı iddialarına karşın Mo Yan, “[...] *bu bir tahminden öteye gitmez. Eğer Marquez romanını yazmaya başlamadan önce okumuş olsaydım Kızıl Darı Tarlaları’nı daha farklı bir şekilde yazardım.*” diyor. Mo Yan’ın “*daha farklı bir biçimde yazardım*” sözündeki alçakgönüllülük aynı zamanda romanın başka bir kültürde üstendiği farklı bir dil, anlatım aracı olma açıklamasıdır da.

Geçmişten Günümüze Türk-Macar Gönül Birlikteliğinin Sembolü:

Eğri Yıldızları

Gardonyi Géza (Çeviren: Erdal Şalikoğlu)

Geçmişte birlikte yaşanmış iyi ve kötü, acı ve tatlı günler, yalnızca insanları değil, toplumları da birbirine bağlamış. Bu gerçekliği yansıtan ve okuyucuya

Söz konusu olan Nobel Edebiyat Ödülü ise siyasi tartışma handiyse kaçınılmaz oluyor. Ve bu siyasi tartışmada söz edebî olan, estetik olan üzerinden dolaşıma sokuluyor. Genellikle ödüle layık görülen yazarın yapıtlarının Nobel alacak düzeyde olmadığı vurgulanır. Oysa Nobel, ödüle layık görülen yazarın eserlerinin etrafındaki edebî, estetik tartışmayı bitirmeyi değil açmaya, sürdürmeye yönelik bir takdir, tasarruf olarak görülmelidir ki yazık ki bizde böyle olmuyor. Tolstoy, Borges gibi ustaların Nobel almamalarına rağmen bu ödüle layık görülmüş olsa da bugün isimleri akla bile gelmeyen yazarlar hatırlandığında Nobel’in anlamının daha iyi anlaşılacağını düşünüyorum.

Kitabı Çince den çeviren Erdem Kurtuldu’nun alınının akı bir çeviri yaptığını ve oldukça zor bir metni büyük bir başarıyla dilimize kazandırdığını belirtmem gerekiyor. Kurtuldu, çevirinin direncini büyük bir ustalıklarla kırmış ve handiyse Türkçe yazılmış bir eser kadar güçlü bir biçimde eseri Türkçeleştirmiş.

Son bir not olarak kitabın Çinli yönetmen Yimou Zhang tarafından aynı isimle sinemaya uyarlandığını ve 1988 Berlin Film Festivali’nde Altın Ayı Ödülü kazandığını da söyleyelim.

Mehmet ÖZTUNÇ

yaşatan *Eğri Yıldızları* adlı roman, geç de olsa Türk okuyucusuyla buluşmuş oldu.

Macarların Ömer Seyfettin [1884-1920]’i sayabileceğimiz Gardonyi Géza [1863-1922], *Eğri Yıldızları* adlı romanını 1901 yılında yayımlamıştı. Macaristan’da, ilk ve orta öğretimde okutulması mecburi kitaplar listesinin başında yer alan *Eğri Yıldızları*, 2005 yılında, Macaristan’da yapılan “en sevilen Macar romanı” adlı halk oylamasında, değerlendirmeğe tabi öbür ro-